

7.6.2011 / versio I

Etikettivirheen (faux pas) tunnistamistesti (Aikuisten versio)
Faux Pas Recognition Test

Suomennos: Anna-Riitta Saarenketo, PsM ja Päivi Hämäläinen, PsT

Alkuperäisversio: Valerie Stone & Simon Baron-Cohen

The permission to translate the test in Finnish was kindly granted on behalf of Professor Baron-Cohen by Mr. John Cromie, ARC Webmaster. The stories were translated by authors (Saarenketo & Hämäläinen) and checked by professional translator to make sure that the language used was correct and translation was as close as possible to the original. Names of persons, places etc. were changed to fit a Finnish context. In addition to original version, shortened version (eight stories) was developed for research use.

Correspondence to: Anna-Riitta Saarenketo, PsM, Rehabilitation Clinic of Turku University Hospital,
annariitta.saarenketo@gmail.com , +358 2 313 4215

References:

Stone, V.E., Baron-Cohen, S. & Knight, R.T. (1998). Frontal lobe contributions to theory of mind. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 10, 640-656.
Gregory, C. , Lough, S., Stone, V.E., Erzinclioglu, S., Martin, L., Baron-Cohen, S. & Hodges, J. (2002). Theory of mind in frontotemporal dementia and Alzheimer's disease: Theoretical and practical implications. *Brain*, 125, 752-64.

The adult version was roughly based on the children's version of the test used in:
Baron-Cohen, S., O'Riordan, M., Jones, R., Stone, V.E. & Plaisted, K. (1999). A new test of social sensitivity: Detection of faux pas in normal children and children with Asperger syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 29, 407-418.

Etikettivirhetestin (faux pas –testin) esittäminen:

Tulosta tekstistä versio, jossa on vain tarinat, ei kysymyksiä. Laita tarina tutkittavan eteen pöydälle. Sano: **“Luen sinulle muutaman lyhyen tarinan ja kysyn niihin liittyviä kysymyksiä. Sinulla on kopio tarinasta edessäsi, joten voit seurata tarinaa siitä.”**

Lue sitten tarinat ja kysy kysymykset. Jos tutkittava vastaa faux pas tarinoiden ensimmäiseen kysymykseen: “Ei - kukaan ei sanonut mitään, mitä ei olisi pitänyt sanoa tai mikä olisi ollut kiusallista”, siirry tarinan kontrollikysymyksiin (kysymykset 7 ja 8). Kontrollitarinoissa on kolme kysymystä.

Kysy kontrollikysymykset jokaisesta tarinasta huolimatta siitä, miten tutkittava vastaa ensimmäiseen kysymykseen.

TARINA 1 (Kontrolli)

Virpi oli juhliessa ystävänsä Ollin luona. Hän jutteli Ollin kanssa, kun eräs nainen tuli heidän luokseen. Nainen oli Ollin naapuri. Hän sanoi: “Hei”, ja jatkoi kääntyen Virpin puoleen, “luulen, ettemme ole tavanneet. Olen Maria, kuka sinä olet?” “Olen Virpi.” “Haluisiko joku jotain juotavaa”, Olli kysyi.

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (EI = 2 pistettä, KYLLÄ = 0 pistettä)

Kontrollikysymykset:

7. Missä Virpi oli tässä tarinassa? (Juhlissa ystävänsä Ollin luona = 1 piste)
8. Tunsivatko Virpi ja Maria toisensa? (Eivät = 1 piste)

TARINA 2 (Faux pas)

Helenan aviomies suunnitteli Helenalle yllätysjuhlia tämän syntymäpäivän kunniaksi. Aviomies kutsui juhliin Saaran, Helenan ystävän, ja sanoi hänelle: “Älä kerro kenellekään, älä ainakaan Helenalle.” Päivää ennen juhlia Helena oli käymässä Saaran luona. Saara läikytti vahingossa kahvia uudelle puvulleen, joka roikkui tuolinkarmilla. “Voi ei!” Saara sanoi. “Olin aikonut laittaa tämän puvun sinun juhliisi!” “Mihin juhliin?” kysyi Helena. “Tulepas niin katsotaan, saammeko tahran pois puvusta”, sanoi Saara.

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (KYLLÄ = 1 piste,

EI = 0 pistettä)

Jos vastaus on KYLLÄ, siirry kysymykseen 2. Jos EI, siirry kysymykseen 7.

2. Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*Saara, nainen joka läikytti kahvia = 1 piste*)
3. Miksi hänen ei olisi pitänyt sanoa sitä tai miksi se oli kiusallista? (*Yllätysjuhlat paljastuivat Helenalle / vastaus joka osoittaa kömmähdyksen ymmärtämisen = 1 piste*)
4. Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (*Vahingossa / ei muistanut että yllätysjuhlat = 1 piste*)
5. Muistiko Saara, että juhlat olivat yllätysjuhlat? (*Ei = 1 piste*)
6. Miltä luulet, että Helenasta tuntui? (*Yllättynyt, hämmentynyt = 1 piste*)

Kontrollikysymykset:

7. Kenelle tarinassa suunniteltiin yllätysjuhlia? (*Helenalle = 1 piste*)
8. Mitä puvulle läikkyi? (*Kahvia = 1 piste*)

TARINA 3 (Kontrolli)

Jari oli ostamassa pukuunsa sopivaa paitaa. Myyjä näytti hänelle useita paitoja. Jari katseli niitä ja löysi lopulta sopivan värisen paidan. Kokeillessaan sitä hän kuitenkin huomasi, ettei se ollut sopivan kokoinen. “Luulenpa, että paita on liian pieni”, Jari sanoi myyjälle. “Ei hätää”, myyjä sanoi, “saamme suurempia kokoja ensi viikolla”. “Hienoa. Tulen silloin uudestaan”, Jari sanoi.

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*EI = 2 pistettä, KYLLÄ = 0 piste*)

Kontrollikysymykset:

7. Mitä Jari halusi ostaa tarinassa? (*Paitaa = 1 piste*)
8. Miksi hän suunnitteli tulevansa uudestaan seuraavalla viikolla? (*Koska silloin kauppaan tulee suurempia kokoja = 1 piste*)

TARINA 4 (Faux pas)

Jenni oli juuri muuttanut uuteen asuntoon. Hän osti uudet verhot makuuhuoneeseensa. Jenni oli juuri saanut asunnon sisustettua, kun hänen paras ystävänsä Liisa tuli käymään. Jenni esitteli tälle uutta asuntoaan ja kysyi: “Mitä pidät makuuhuoneestani?” “Nuo verhot ovat kamalat”, Liisa sanoi, “toivottavasti saat pian uudet!”

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*KYLLÄ = 1 piste, EI = 0 pistettä*)
Jos vastaus on KYLLÄ, siirry kysymykseen 2. Jos EI, siirry kysymykseen 7.
2. Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*Liisa / ystävä = 1 piste*)
3. Miksi hänen ei olisi pitänyt sanoa sitä tai miksi se oli kiusallista? (*Jenni oli juuri ostanut uudet verhot, Liisa ei tiennyt sitä / Ei saisi mennä uuteen asuntoon ja kritisoida sitä, ei voi tietää kuka mitään sinne on ostanut = 1 piste*)
4. Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (*Ei tiennyt Jennin ostaneen uudet verhot = 1 piste*)
5. Tiesikö Liisa, kuka oli ostanut verhot? (*Ei = 1 piste*)
6. Miltä luulet, että Jennistä tuntui? (*harmissaan, loukkaantunut... = 1 piste*)

Kontrollikysymykset:

7. Mitä Jenni oli juuri ostanut tarinassa? (*Uudet verhot = 1 piste*)
8. Kuinka kauan Jenni oli asunut asunnossa? (*Oli juuri muuttanut = 1 piste*)

TARINA 5 (Kontrolli)

Pekka meni parturiin leikkauttamaan hiuksiaan. “Miten haluat hiuksesi leikattavan”, parturi kysyi. “Haluaisin pitää nykyisen mallin, mutta lyhentää sitä muutamalla sentillä”, Pekka vastasi. Parturi leikkasi hiukset edestä hieman epätasaisesti ja joutui leikkaamaan lisää tasoittaakseen niitä. “Pelkäänpä, että hiuksistasi tuli lyhyemmät kuin pyysit”, parturi sanoi. “Ei se mitään”, Pekka sanoi “ne kasvavat takaisin”.

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*EI = 2 pistettä, KYLLÄ = 0 pistettä*)

Kontrollikysymykset:

7. Miten Pekka halusi hiuksensa leikattavan tarinassa? (*Samalla tavalla kuin ennenkin / nykyinen malli = 1 piste*)
8. Miten parturi leikkasi hiukset? (*Hieman lyhyemmiksi kuin Pekka pyysi = 1 piste*)

TARINA 6 (kontrolli)

Jukka pysähtyi kotimatkallaan huoltoasemalle tankkaamaan autoaan. Hän antoi myyjälle luottokorttinsa. Myyjä luki kortin maksupäätteellä. “Olen pahoillani”, hän sanoi, “kone ei hyväksy korttiasi”. “Hmm, sepä outoa”, Jukka sanoi. “No, maksan sitten käteisellä.” Hän antoi kaksikymppisen ja sanoi: “Tankkasin lyijytöntä.”

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*EI = 2 pistettä, KYLLÄ = 0 pistettä*)

Kontrollikysymykset:

7. Mitä Jukka pysähtyi ostamaan tarinassa? (*lyijytöntä bensaa = 1 piste*)
8. Miksi hän maksoi käteisellä? (*maksupääte ei hyväksynyt pankkikorttia = 1 piste*)

TARINA 7 (Faux pas)

Salla on kolmevuotias tyttö, jolla on pyöreät kasvot ja lyhyet, vaaleat hiukset. Hän oli tätinsä Kertun luona. Ovikello soi, ja Kerttu avasi oven. Siellä oli Merja, hänen naapurinsa. “Hei”, Kerttu sanoi, “mukavaa, kun tulit käymään”. Merja vastasi: “Hei”, katsoi sitten Sallaa ja jatkoi, “luulenpa, etten ole aiemmin tavannut tätä pientä poikaa. Mikä on nimesi?”

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*KYLLÄ = 1 piste, EI = 0 pistettä*)

Jos vastaus on KYLLÄ, siirry kysymykseen 2. Jos EI, siirry kysymykseen 7.

2. Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*Merja / naapuri = 1 piste*)
3. Miksi hänen ei olisi pitänyt sanoa sitä tai miksi se oli kiusallista? (*Sanoi lasta pojaksi, vaikka oli tyttö = 1 piste*)
4. Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (*Ei tiennyt että oli poika = 1 piste*)
5. Tiesikö Merja, että Salla oli tyttö? (*Ei = 1 piste*)
6. Miltä luulet, että Sallasta tuntui? (*Loukkaantunut... = 1 piste*)

Kontrollikysymykset:

7. Missä Salla oli tarinassa? (*Tätinsä Kertun kotona = 1 piste*)
8. Kuka tuli käymään? (*Naapuri Merja = 1 piste*)

TARINA 8 (Kontrolli)

Jonna vei koiransa Mustin puistoon. Hän heitti kepin koiralle haettavaksi. Kun he olivat olleet puistossa vähän aikaa, Jonnan naapuri Paula käveli ohi. Jonna ja Paula juttelivat hetken. Sitten Paula kysyi: “Oletko lähdössä kotiin? Kävelläänkö yhtä matkaa?” “Totta kai”, Jonna sanoi. Hän kutsui Mustia, joka jahtasi parhaillaan puluja eikä suostunut tulemaan. “Näyttää siltä, ettei Musti ole vielä valmis lähtemään”, Jonna sanoi. “Luulen, että jäämme vielä hetkeksi.” “Selvä”, Paula sanoi, “nähdään myöhemmin”.

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*EI = 2 pistettä, KYLLÄ = 0 pistettä*)

Kontrollikysymykset:

7. Minne Jonna vei Mustin? (*Puistoon = 1 piste*)
8. Miksi Jonna ei kävellyt ystävänsä Paulan kanssa yhtä matkaa kotiin? (*Musti jahtasi puluja, ei suostunut vielä lähtemään = 1 p*)

TARINA 9 (Kontrolli)

Johannalla oli ollut iso rooli koulun näytelmässä edellisenä vuonna, ja tänä vuonna hän halusi pääroolin. Hän otti näyttelemisen oppitunteja ja kävi keväällä näytelmän koe-esiintymisessä. Sinä päivänä, jona valinnat tehtiin, hän kävi ennen oppitunteja katsomassa, ketkä oli valittu rooleihin. Hän ei ollut saanut pääroolia vaan sivuroolin. Hän törmäsi poikaystäväänsä käytävällä ja kertoi tälle mitä oli tapahtunut. “Olen pahoillani”, poikaystävä sanoi. “Olet varmasti pettynyt.” “Niin olen”, Johanna vastasi, “minun pitää päättää otanko tämän roolin”.

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*EI = 2 pistettä, KYLLÄ = 0 pistettä*)

Kontrollikysymys:

7. Minkä roolin Johanna sai tarinassa? (*Sivuroolin = 1 p*)
8. Millainen rooli Johannalla oli ollut viime vuonna? (*Päärooli = 1 p*)

TARINA 10 (Kontrolli)

Joel oli kirjastossa. Hän löysi haluamansa kirjan vaeltamisesta ja meni virkailijan luo lainauspisteeseen lainatakseen kirjan. Katsoessaan lompakkoonsa Joel huomasi jättäneensä kirjastokortin kotiin. “Olen pahoillani”, hän sanoi lainauspisteen virkailijalle, “olen näköjään jättänyt kirjastokortin kotiin”. “Ei se mitään”, virkailija vastasi, “kerro nimesi, jos löydän tietosi koneelta, voit lainata kirjan ajokortilla”.

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*EI = 2 pistettä, KYLLÄ = 0 pistettä*)

Kontrollikysymykset:

7. Minkä kirjan Joel tahtoi lainata kirjastosta? (*Kirjan vaeltamisesta = 1 piste*)
8. Saiko hän lainattua sen? (*Kyllä, jos tiedot löytyvät koneelta, voi lainata ajokortilla = 1 piste*)

TARINA 11 (Faux pas)

Jaana Numminen, ohjelmistotalo Tietonikkarien johtaja, kutsui henkilökunnan palaveriin. “Minulla on teille kerrottavaa”, hän sanoi, “Jussi Kivioja, yksi tilintarkistajistamme, on vakavasti sairas. Hänellä on syöpä ja hän on sairaalahoidossa”. Kaikki olivat hiljaa ja sulattelivat uutista, kun Risto, ohjelmistoinsinööri tuli paikalle myöhässä. “Hei, kuulin mahtavan vitsin eilen illalla”, Risto sanoi, “mitä parantumattomasti sairas potilas sanoi lääkärilleen?” Jaana totesi: “Hyvä on, mennäänpä tämän päivän työasioihin.”

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*KYLLÄ = 1 piste, EI = 0 pistettä*)

Jos vastaus on KYLLÄ, siirry kysymykseen 2. Jos EI, siirry kysymykseen 7.

2. Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*Risto / mies, joka tuli myöhässä = 1 p*)
3. Miksi hänen ei olisi pitänyt sanoa sitä tai miksi se oli kiusallista? (*Ei tiennyt miehestä, joka sairasti syöpää, mutta kaikki muut tiesivät / Koska Jussi on parantumattomasti sairas = 1 p*)
4. Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (*Ei tiennyt että juuri puhuttu miehestä joka sairastaa syöpää = 1 p*)
5. Kun Risto tuli paikalle, tiesikö hän, että tilintarkistaja oli sairastunut syöpään? (*Ei = 1 p*)
6. Miltä luulet, että Jaanasta tuntui? (*Häpeä, harmissaan, surullinen... = 1 p*)

Kontrollikysymykset:

7. Mitä johtaja Jaana kertoi palaverissa työntekijöille? (*Että tilintarkistaja on vakavasti sairas = 1 p*)
8. Kuka saapui palaveriin myöhässä? (*Risto = 1 p*)

TARINA 12 (Faux pas)

Miika, yhdeksänvuotias koulupoika, oli juuri aloittanut uudessa koulussa. Hän oli yhdessä koulun vessakopissa. Joni ja Petteri tulivat sisään ja juttelivat lavuaarien edessä. Joni sanoi: “Tiedätkö sen uuden kaverin luokassamme? Hänen nimensä on Miika. Eikö hän näytäkin aika oudolta? Ja hän on niin lyhytkin!” Miika tuli ulos vessakopista, ja Joni ja Petteri näkivät hänet. Petteri sanoi: “Hei Miika! Oletko menossa pelaamaan jalkapalloa?”

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*KYLLÄ = 1 piste, EI = 0 pistettä*)
Jos vastaus on KYLLÄ, siirry kysymykseen 2. Jos EI, siirry kysymykseen 7.
2. Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*Joni / Joni ja Petteri = 1 p*)
3. Miksi hänen ei olisi pitänyt sanoa sitä tai miksi se oli kiusallista? (*Koska Miika oli vessakopissa, ei saisi arvostella toista = 1 p*)
4. Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (*Ei tiennyt että Miika kuulisi = 1 p*)
5. Kun Joni jutteli Petterin kanssa, tiesikö hän, että Miika oli yhdessä vessakopeista? (*Ei = 1 p*)
6. Miltä luulet, että Miikasta tuntui? (*Loukkaantunut, pettynyt, surullinen, vihainen = 1 p*)

Kontrollikysymykset:

7. Missä Miika oli, kun Joni ja Petteri juttelivat? (*Vessakopissa = 1p*)
8. Mitä Joni sanoi Miikasta? (*Että näyttää oudolta ja on lyhyt = 1p*)

TARINA 13 (Faux pas)

Kirsin serkku Sami oli tulossa käymään ja Kirsi teki omenapiirakan häntä varten. Päivällisen jälkeen Kirsi sanoi: “Tein piirakan sinua varten. Se on keittiössä.” “Mmmm”, Sami vastasi, “kylläpä se tuoksuu hyvältä! Pidän kovin piirakoista, en tosin omenapiirakasta”.

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*KYLLÄ = 1 piste, EI = 0 pistettä*)
Jos vastaus on KYLLÄ, siirry kysymykseen 2. Jos EI, siirry kysymykseen 7.
2. Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*Sami / Kirsin serkku = 1 p*)
3. Miksi hänen ei olisi pitänyt sanoa sitä tai miksi se oli kiusallista? (*Koska Kirsi oli tehnyt juuri omenapiirakan = 1 p*)
4. Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (*Ei tiennyt, että piirakka oli omenapiirakka = 1p*)
5. Kun Sami haistoi piirakan, tiesikö hän, että se oli omenapiirakka? (*Ei = 1p*)
6. Miltä luulet, että Kirsistä tuntui? (*Harmissaan, loukkaantunut, pettynyt... = 1p*)

Kontrollikysymykset:

7. Minkä piirakan Kirsi tarinassa oli leiponut? (*Omenapiirakan = 1 p*)
8. Kuinka Kirsi ja Sami tunsivat toisensa? (*Serkkuja = 1 p*)

TARINA 14 (Faux pas)

Julia osti ystävälleen Annelle häälahjaksi kristallikulhon. Annella oli suuret häät, ja hääpari sai paljon lahjoja, joten niiden antajista oli vaikea pysyä perillä. Noin vuosi häiden jälkeen Julia oli Annen luona illallisilla. Julia pudotti vahingossa viinipullon kristallikulhoon, ja kulho särkyi. “Olen todella pahoillani. Rikoin kulhosi”, Julia sanoi. “Älä välitä”, Anne sanoi, “en ole koskaan pitänytkaan siitä. Joku antoi sen minulle häälahjaksi”.

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*KYLLÄ = 1 piste, EI = 0 pistettä*)
Jos vastaus on KYLLÄ, siirry kysymykseen 2. Jos EI, siirry kysymykseen 7.
2. Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*Anne / emäntä / nainen joka meni naimisiin = 1 p*)
3. Miksi hänen ei olisi pitänyt sanoa sitä tai miksi se oli kiusallista? (*Koska juuri Julia oli ostanut kulhon häälahjaksi = 1 p*)
4. Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (*Ei tiennyt että kulho oli lahja Julialta = 1p*)
5. Muistikko Anne, että Julia oli antanut kulhon hänelle? (*Ei = 1p*)
6. Miltä luulet, että Juliasta tuntui? (*Pettynyt, surullinen, vihainen = 1 p*)

Kontrollikysymykset:

7. Mitä Julia antoi tarinassa Annelle häälahjaksi? (*Kristallikulho = 1p*)
8. Kuinka kulho meni rikki? (*Viinipullo putosi kristallikulhoon = 1p*)

TARINA 15 (Faux pas)

Auran alakoulussa järjestettiin kaikille oppilaille tarkoitettu kirjoituskilpailu. Useat viidennen luokan oppilaat osallistuivat kilpailuun. Viidesluokkalainen Kristiina piti kovain kilpailua varten kirjoittamastaan tarinasta. Muutamien päivien päästä kilpailun tulos julkistettiin: Kristiinan tarina ei ollut sijoittunut kilpailussa, vaan hänen luokkakaverinsa Jarkko voitti ensimmäisen palkinnon. Seuraavana päivänä Kristiina istui penkillä Jarkon kanssa. He katselivat Jarkon saamaa ensimmäistä palkintoa. Jarkko sanoi: “Oli todella helppoa voittaa kilpailu. Kaikki muut kilpailuun osallistuneet tarinat olivat niin surkeita.” “Mihin aiot laittaa palkinnon?” Kristiina kysyi.

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*KYLLÄ = 1 piste, EI = 0 pistettä*)
Jos vastaus on KYLLÄ, siirry kysymykseen 2. Jos EI, siirry kysymykseen 7.
2. Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*Jarkko / poika, joka voitti = 1 piste*)
3. Miksi hänen ei olisi pitänyt sanoa sitä tai miksi se oli kiusallista? (*Koska*

Kristiinakin oli osallistunut kilpailuun = 1 p)

4. Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (*Ei tiennyt, että Kristiina oli osallistunut = 1 p)*
5. Tiesikö Jarkko, että Kristiina oli osallistunut kilpailuun? (*Ei = 1 p)*
6. Miltä luulet, että Kristiinasta tuntui? (*Harmissaan, loukkaantunut, vihainen... = 1p)*

Kontrollikysymykset:

7. Kuka voitti kilpailun? (*Jarkko = 1 p)*
8. Voittiko Kristiinan kertomus mitään kilpailussa? (*Ei = 1 p)*

TARINA 16 (Faux pas)

Timo oli ravintolassa. Hän läikytti vahingossa kahvia lattialle. “Tuon sinulle toisen kupillisen”, tarjoilija sanoi ja poistui hetkeksi. Jaakko, ravintolan toinen asiakas, odotti tiskin luona voidakseen maksaa. Timo meni Jaakon luokse ja sanoi: “Läikytin kahvia pöydälleni. Voisitko siivota sen?”

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*KYLLÄ = 1 piste, EI = 0 pistettä*)
Jos vastaus on KYLLÄ, siirry kysymykseen 2. Jos EI, siirry kysymykseen 7.
2. Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*Timo / mies, joka läikytti kahvia = 1 piste*)
3. Miksi hänen ei olisi pitänyt sanoa sitä tai miksi se oli kiusallista? (*Koska Jaakko oli toinen asiakas = 1p)*
4. Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (*Ei tiennyt että Jaakko on asiakas = 1 p)*
5. Tiesikö Timo, että Jaakko oli toinen asiakas? (*Ei = 1 p)*
6. Miltä luulet, että Jaakosta tuntui? (*Vaivaantunut, hämillään... = 1 p)*

Kontrollikysymykset:

7. Miksi Jaakko seisoi tiskin luona? (*Oli maksamassa = 1p)*
8. Mitä Timo läikytti? (*Kahvia = 1 p)*

TARINA 17 (Kontrolli)

Eeva odotti bussia bussipysäkillä. Bussi oli myöhässä, ja hän oli odottanut jo pitkään. Hän oli 65-vuotias, ja pitkään seisominen väsytti häntä. Kun bussi vihdoinkin tuli, se oli aivan täynnä, eikä siellä ollut yhtään istuinta vapaana. Hän näki naapurinsa Paulin seisovan bussin käytävällä. “Hei Eeva”, tämä sanoi, “odotitko pitkään?” “Noin 20 minuuttia”, Eeva vastasi. Eräs istumassa ollut nuori mies nousi ylös ja sanoi: “Rouva, haluaisitteko paikkani?”

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*EI = 2 pistettä, KYLLÄ = 0 pistettä*)

Kontrollikysymykset:

7. Miksi Eeva odotti 20 min bussipysäkillä? (*Bussi oli myöhässä = 1 p*)
8. Oliko bussissa yhtään vapaita paikkoja, kun hän pääsi sisään? (*Ei = 1 p*)

TARINA 18 (Faux pas)

Risto oli juuri aloittanut uudessa työpaikassa. Eräänä päivänä hän jutteli kahvihuoneessa uuden työkaverinsa Antin kanssa. "Mitä vaimosi tekee työkseen?" Antti kysyi. "Hän on asianajaja", Risto vastasi. Hetkeä myöhemmin Kirsi tuli kahvihuoneeseen ja vaikutti hermostuneelta. "Olipa todella rasittava puhelu", hän sanoi. "Kaikki asianajajat ovat röyhkeitä ja ahneita! En voi sietää heitä." "Haluaisitko tulla katsomaan näitä raportteja?" Antti kysyi Kirsiltä. "En nyt", tämä vastasi, "tarvitsen kupin kahvia".

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*KYLLÄ = 1 piste, EI = 0 pistettä*)
Jos vastaus on KYLLÄ, siirry kysymykseen 2. Jos EI, siirry kysymykseen 7.
2. Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*Kirsi / nainen / nainen joka oli huonolla tuulella jne. = 1 p*)
3. Miksi hänen ei olisi pitänyt sanoa sitä tai miksi se oli kiusallista? (*Koska Risto oli juuri kertonut vaimonsa olevan asianajaja, työkaveri on naimisissa asianajajan kanssa = 1 p*)
4. Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (*Ei tiennyt, että Riston vaimo on asianajaja = 1 p*)
5. Tiesikö Kirsi, että Riston vaimo oli asianajaja? (*Ei = 1 p*)
6. Miltä luulet, että Ristosta tuntui? (*Harmissaan, vihainen, pettynyt = 1 p*)

Kontrollikysymykset:

7. Mitä Riston vaimo teki työkseen tarinassa? (*Asianajaja = 1 p*)
8. Missä Risto ja Antti keskustelivat? (*Kahvihuoneessa = 1 p*)

TARINA 19 (Kontrolli)

Riku oli ostanut uuden auton, punaisen Peugeotin. Jo muutaman viikon kuluttua hän peruutti sen naapurinsa Teron vanhan Volvon kylkeen. Rikun uudelle autolle ei käynyt kuinkaan, eikä Teronkaan autoon tullut suurta vahinkoa, vain naarmu renkaan yläpuolelle. Riku meni kuitenkin naapurinsa luo ja koputti oveen. Kun Tero avasi, Riku sanoi: "Olen todella pahoillani. Naarmutin autoasi." Tero vilkaisi autoa ja vastasi: "Älä huoli, sehän oli vahinko."

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*EI = 2 pistettä, KYLLÄ = 0 pistettä*)

Kontrollikysymykset:

7. Mitä Riku teki tarinassa Teron autolle? (*Peruutti Teron auton kylkeen = 1 p*)
8. Mitä Tero vastasi Rikulle? (*Älä huoli, sehän oli vahinko = 1 p*)

TARINA 20 (Kontrolli)

Leena meni lihakauppaan ostaakseen lihaa. Kaupassa oli melua ja tungosta. Leena kysyi lihakauppiaalta: "Onko sinulla vapaana kasvanutta kanaa?" Kauppias nyökkäsi ja alkoi paketoita paistettua kanaa. "Anteeksi", Leena sanoi, "en tainnut puhua kovin selvästi. Kysyin onko sinulla vapaana kasvanutta kanaa". "Voi, pahoittelen", lihakauppias vastasi, "se on päässyt loppumaan".

Kysy:

1. Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (*EI = 2 pistettä, KYLLÄ = 0 pistettä*)

Kontrollikysymykset:

7. Mihin Leena meni tarinassa? (*Lihakauppaan = 1p*)
8. Miksi lihakauppias ryhtyi paketoimaan paistettua kanaa? (*Ei kuullut, että Leena tahtoi vapaana kasvanutta kanaa = 1 p*)

Etikettivirhetestin pisteytys

Ensinnäkin, käytä maalaisjärkeä. Tarinat 2, 4, 7, 11 - 16 ja 18 sisältävät etikettivirheen (faux pas'n), ja tutkittava saa jokaisesta oikeasta vastauksesta **1 pisteen** näissä tarinoissa.

Ensimmäinen kysymys: Sanoiko joku jotain, mitä ei olisi pitänyt sanoa tai mikä oli kiusallista? (1 piste)

Etikettivirhekertomukset: 2, 4, 7, 11 - 16 ja 18	Oikein: Kyllä	Väärin: Ei
Kontrollikertomukset: 1, 3, 5, 6, 8-10, 17, 19, 20:	Oikein: Ei	Väärin: Kyllä

Toinen kysymys: Kuka sanoi jotain sellaista, mitä ei olisi pitänyt tai mikä oli kiusallista? (1 piste)

Mikä tahansa vastaus, joka selvästi tunnistaa oikean henkilön, on oikein.

Kertomus 2 yllätysjuhlista: Saara / nainen, joka läikytti kahvia

Kertomus 4 verhoista: Liisa / ystävä

Kertomus 7, jossa pientä tyttöä kutsutaan pojaksi: Merja / naapuri

Kertomus 11 syöpävitsistä: Risto / mies, joka tuli myöhässä

Kertomus 12 uudesta pojasta koulussa: Joni / Joni ja Petteri

Kertomus 13 piiraasta: Sami / Kirsin serkku

Kertomus 14 kristallimaljasta: Anne / emäntä / nainen joka meni naimisiin jne.

Kertomus 15 kilpailun häviämisestä: Jarkko / poika, joka voitti

Kertomus 16 kahvin läikyttämisestä: Timo / mies, joka läikytti kahvia

Kertomus 18 asianajajasta: Kirsi / nainen, nainen joka oli huonolla tuulella, jne.

Tutkittavilta, jotka vastaavat "ei" ensimmäiseen kysymykseen, ei kysytä toista kysymystä ja näin ollen he saavat 0 pistettä.

Kolmas kysymys: Miksi sitä ei olisi pitänyt sanoa tai miksi se oli kiusallista? (1 piste)

Mikä tahansa vastaus, joka osoittaa etikettivirheen ymmärtämisen, on hyväksyttävä. Tutkittavan ei tarvitse selvästi mainita kuvausta mielentilasta, kuten esimerkiksi: "*Hän ei tiennyt miehestä, joka sairasti syöpää, mutta kaikki muut tiesivät.*" Riittää, jos hän sanoo esimerkiksi: "*Koska Jussi on parantumattomasti sairas (11)*", tai: "*koska työkaveri on naimisissa asianajajan kanssa (18)*", tai, "*ei saisi mennä uuteen asuntoon ja kritisoida sitä, ei voi tietää kuka mitään sinne on ostanut (4)*". Kysymys pisteytetään vääräksi, jos vastaus ei osoita tutkittavan ymmärtäneen etikettivirhettä, joka tarkoittaa siis sitä, että kertomuksen kommentissa on jotain loukkaavaa. Esimerkkejä potilailta, joilla on amygdalavaurio: "*Naapuri ei olisi saanut sanoa häntä pieneksi. Lapset pitivät siitä, että tuntevat itsensä aikuisiksi.*" Tässä tapauksessa vastaus ei tavoita sitä, että Salla on tyttö, ei poika.

“Kirsi ei olisi saanut sanoa, että hän haluaa kupin kahvia.” Vastauksesta ei käy ilmi, että Kirsi loukkasi Ristoa. *“Ei pitäisi tulla kokoukseen myöhässä.”* Vastauksessa ei mainintaa epäsopivaa vitsiä.

Tutkittavilta, jotka vastaavat “ei” ensimmäiseen kysymykseen, ei kysytä kolmatta kysymystä ja näin ollen tämä kohta pisteytetään 0 pistettä.

Neljäs kysymys: Miksi ajattelet hänen sanoneen niin? (1 piste)

Vastaus, joka osoittaa etikettivirheen ymmärtämisen, on hyväksyttävä. Jos tutkittavan vastaus osoittaa hänen ymmärtävän, että joku kertomuksen henkilöistä ei tiedä tai huomaa jotain, on vastaus oikein, vaikkei mielentilaa suoraan vastauksessa mainittaisikaan. Kysymys pisteytetään vääräksi, jos tutkittava vaikuttaa ajattelevan, että kertomuksen henkilö sanoi sen tahallaan.

Muutamia potilasesimerkkejä: *“Timon ei olisi pitänyt tilata muiden asiakkaiden keskellä. Hän meni periaatteessa vertaisensa luo ja sanoi: ‘Polvillesi siitä’”*. Vastauksessa ei ole huomioitu sitä, että Timo erehtyi luullessaan Jaakon olevan ravintolan henkilökuntaa. *“Hän yrittää nujertaa Kristiinan ja nauttii itse vahingoniloisesti tilanteesta”*. Vastauksessa ei ole oivallusta siitä, että Jarkko ei tiennyt Kristiinan osallistuneen kilpailuun. *“Hän yritti tehdä Helenan kateelliseksi.”* Potilas muistaa väärin tai sekoittaa asioita, ei mainintaa yllätysjuhlista. Jotkut potilaat sanovat vain: *“En tiedä”*, mistä saa myös 0 pistettä.

Viides kysymys: Tiesikö X että Y...? (1 piste)

Tämä kysymys testaa, ymmärtääkö tutkittava, että etikettivirhe oli tahaton. Pisteytys on suoraviivainen.

Kuudes kysymys: Miltä luulet, että X:stä tuntui? (1 piste)

Testaa tutkittavan empatiakykyä kertomuksen henkilöitä kohtaan. Tämän pitäisi tuoda esiin loukkaantumisen, vihan, häpeän, pettymyksen tunteita.

Seitsemäs ja kahdeksas kysymys: Kontrollikysymykset.

Nämä kysymykset selvittävät, onko tutkittava sekoittanut tai unohtanut kertomuksen yksityiskohtia. Vastaukset ovat melko selviä. **Kontrollikysymykset pisteytetään erikseen muista kysymyksistä.**

Esimerkkejä etikettivirhekertomuksista:

- Kenelle Helenan aviomies suunnitteli yllätysjuhlia? (2) Helenalle
- Mitä Jenni oli juuri ostanut? (4) Uudet verhot / verhot
- Missä Salla oli? (7) Tätinsä Kertun luona
- Mitä Jaana Numminen oli kertonut kokouksessa? (11) Jussi Kiviojalla on syöpä.
- Missä Miika oli, kun Joni ja Petteri juttelivat? (12) Vessakopissa
- Millaisen piirakan Kirsi teki? (13) Omenapiirakan
- Mitä Julia antoi Annelle häälahjaksi? (14) Kristallikulhon, kulhon
- Kuka voitti kilpailun? (15) Jarkko
- Missä Jaakko seiso? (16) Kassalla

Mitä Riston vaimo teki työkseen? (18) Hän oli asianajaja.

Esimerkiksi dorsolateraaliset frontaalipotilaat vastaavat näihin kysymyksiin usein väärin. Eräs potilas sanoi, että yllätysjuhlat olivat Saaralle. Helena oli loukkaantunut, koska hänen miehensä järjesti yllätysjuhlia toiselle naiselle, ja epäili, että näillä oli suhde.

Kaikille tutkittaville esitetään nämä kysymykset, vaikka he vastaisivat ”ei” ensimmäiseen kysymykseen.

Tutkittava voi saada **etikettivirheen sisältävien** tarinoiden (10 tarinaa) etikettivirheeseen liittyvistä kysymyksistä yhteensä **60 pistettä**. Jos tutkittava vastaa ”ei” tarinan ensimmäiseen kysymykseen, hän ei saa yhtään pistettä koko tarinan etikettivirhekysymyksistä. **Kontrollitarinoissa** (10 tarinaa) tutkittava saa kaksi pistettä, jos hän vastaa oikein, että mitään kiusallista ei sanottu. Tutkittava saa nolla pistettä, jos hän sanoo, että joku sanoi jotain kiusallista. Kontrollitarinoiden etikettivirhekysymyksistä voi saada yhteensä **20 pistettä**.

Jokaisesta oikein vastatusta **kontrollikysymyksestä** saa yhden pisteen.

Erittele pisteet etikettivirheen sisältävien tarinoiden etikettivirhekysymyksistä ja kontrollikysymyksistä, sekä kontrollitarinoiden etikettivirhekysymyksistä ja kontrollikysymyksistä. Näin saadaan selville, tekeekö tutkittava enemmän etikettivirheisiin liittyviä virheitä (mielenmalli-virheitä) vai asiasisältöä koskeviin kontrollikysymyksiin liittyviä virheitä.

Jos tutkittava vastaa väärin johonkin kontrollikysymykseen, tulee muut kyseisen kertomuksen mahdolliset virheet tulkita huolella. Tämän kertomuksen vastaukset voi jättää käsittelemättä ja pisteyttää muut kertomukset laskien oikeiden vastausten osuus jäljelle jäävien maksimipisteiden perusteella.

Ristiriitaisuudet ensimmäisen ja viidennen kysymyksen välillä täytyy huomioida.